HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כי איצטריך קרא [א]למעוטי א] נרבע ונעבד סלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב [1]כי משחתם בהם מום בם [א]ותנא דבי רבי ישמעאל [ב]כל מקום שנאמר השחתה אינו אלא דבר ערוה ועבודת כוכבים דבר ערוה דכתיב [2]כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ עבודת כוכבים דכתיב [3]פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל כל שהמום פוסל בו דבר ערוה ועבודת כוכבים פוסלין בו וכל שאין המום פוסל בו אין דבר ערוה ועבודת כוכבים פוסלין בו והני עופות הואיל ולא פסיל בהו מומא דאמר מר (ב)[ג]תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות אימא דבר ערוה ועבודת כוכבים נמי לא לפסול בהו קא משמע לן [ד]בעי רבי זירא האומר הרי עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס מהו אליבא דרבי יוחנן לא תבעי לך דאמר בריה הוי °דתנן ג)[ה]הקריבו מביא עליו נסכי איל ואין עולה לו מזבחו וא"ר יוחנן [4]או לאיל [ו]לרבות את הפלגס כי תבעי לך אליבא דבר פדא

דאמר

למעוטי נרבע ונעבד. ואף על גב דתנא קתני פרט לתחלת הצהוב אסמכתא בעלמא הוא ולעולם פסולייהו משום ספיקא. רובע ליכא למימר בעופות דאין לך עוף רובע: **הואיל וכתיב.** גבי קרבנות: **כי משחתם בהם מום בם.** לא ירצו לכם דבין השחתה בין מום פוסלים בהם ותנא דבי רבי ישמעאל וכו': **דבר ערוה.** רובע ונרבע: **עבודת כוכבים.** נעבד שהשתחוה לבהמתו: **כי השחית כל בשר.** בדור המבול כתיב ודור המבול בערוה קלקלו כדכתיב (בראשית ו) ויקחו להם נשים וגו' שהיו נזקקין לנשי ריעיהן ולכל בהמה וחיה: **בבהמה.** כתיב תמים זכר [ד]אבל עוף לא כתיב ביה (א) לא תמים ולא זכר הלכך לא פסלי בהו מומין קטנים כגון דוקין שבעין אלא מומין גדולים כגון מחוסר אבר ב]משום הקריבהו נא לפחתך [ה]: **מן האיל או מן הכבש.** מאיזה שארצה: **פלגס.** כבש בן שנה בתוך שנתו קרוי כבש. ואיל משעברו י"ג חדשים שנכנס חדש שלם בתוך שנה שניה קרוי איל עד עולם. פלגס בתוך חדש ראשון של שנה שניה: **הקריבו.** משנה היא במסכת פרה (פ"א מ"ג) ובפלגס קא איירי: **ואין עולה לו מזבחו.** אם היה מחוייב איל לנדרו או כבש לנדרו וטעמא לא מפרש תנא אי משום ספיקא אי משום בריה: **וא"ר יוחנן.** מנא לן דמביא עליו נסכי איל של שני עשרונים ג] ושלישית ההין יין דכתיב בפרשת נסכים בשלח לך אנשים ד]או לאיל האחד וגו' או לרבות את הפלגס בנסכים הללו ומדאיצטריך קרא לרבויי ש"מ קסבר רבי יוחנן ה]דת"ק דאמר אין עולה לו מזבחו משום דבריה הוא ולענין נסכים רחמנא רבייה דאי ספיקא הוא לא מרבייה קרא דכיון דשמא איל הוא פשיטא דבעי אתויי נסכי איל ואתנויי דאי איל הוא ליהוי דידיה ואי כבש הוא יהא היתר נדבה שהרי מתנדבין נסכים בלא קרבן כדאמרינן במנחות בפרק בתרא (דף קז.) ו]ואע"ג דתנן [ו]אין מתנדבין לוג אחד ולא ב' וה' אלא שלשה כדי שיהו קרוין נסכי כבש או ארבעה שיהו קרוין נסכי איל או ששה הראוין לפר הכא כי האי גוונא בהדי אחריני קרבי:

מייתי

נוקי הזכר אלא למעט אנדרוגינוס ולא טומטום אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס ומשני סמי מכאן טומטום אע"ג דבערכין איכא תרין מיעוטי הזכר ואם נקבה צריכין תרוייהו לאנדרוגינוס דאי כתיב הזכר למעוטי ה"א דלא גרע מנקבה ויהיה בערך אשה וא"ת מאי פריך לרב חסדא מאם זכר ואם נקבה דכתיב גבי שלמים דאיכא תרי מיעוטי דאם מיעוט הוא כדאמרינן בפרק המפלת (נדה כח:) אם נקבה על כרחך למעוטי טומטום ויש לפרש דהתם גרסינן זכר או נקבה דכתיב בויקרא גבי שלמי צאן דהכי דרשינן להו בת"כ הנהו מיעוטי דכתיב בשלמים ז] ובפ"ב דבכורות (ד' טו:) ובתמורה (ד' יז:) אבל אם זכר אם נקבה דכתיב גבי שלמי בקר דריש ליה בת"כ ובפרק ב' דבכורות (ד' טו:) ובתמורה פרק אלו קדשים (דף יז:) לרבות ולד בעלי מומין ותמורת בעלי מומין והשתא פריך שפיר לרב חסדא דבההוא קרא לא כתיב אלא חד מיעוטא דהוי או למעט כמו או כשב פרט לכלאים וא"ת דלעיל אמרינן היכא דספק מחמת שאינו שוה איצטריך קרא למעוטי ובפ"ק דחגיגה (דף ד.) קאמר זכורך להוציא טומטום ופריך איצטריך קרא למעוטי ספיקא אע"ג דאין כולם שוין התם פריך משום דבלאו האי קרא הייתי פוטרו מן הראייה משום דאינו יכול לסמוך אע"ג דסמיכה לא מיעכבא מכל מקום לכתחלה צריך כדאשכחן בפסחים בפרק האשה (דף פח:) גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהן דפטורין מלעשות פסח שני משום סמיכה ואע"ג דגבי בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר [ז]אמרינן זכרים עולות נקבות זבחי שלמים ומקריב אותן בלא סמיכה לפי שאין מכירין מי הם בעלים שאני התם דקדושות כבר ואין להם תקנה בענין אחר וספק מצורע דמייתי אשמו ולוגו [ח]התם תיקון גברא שאני וא"ת דאשכחן קרא בשביל שלא נטעה אע"ג (דגבי) דקמי שמיא גליא בסוף אלו טרפות (לקמן סו:) דפריך מכדי אנן אקשקשת סמכינן סנפיר דכתב רחמנא ל"ל ומשני אי כתב רחמנא קשקשת ולא סנפיר הוה אמינא מאי קשקשת סנפיר ואפילו דג טמא נמי השתא דכתב רחמנא סנפיר עד דאיכא סנפיר וקשקשת ויש לומר דלשון קשקשת משמע דבר שאינו שוה וחלק דבר שהיד מסככת בו וסנפיר כך הוא ונופל בו לשון קשקשת: **כי איצטריך קרא למעוטי נרבע ונעבד.** ח] תימה דסותר סתמא דש"ס דרשא דברייתא כדי לדחות ראייתו ומוקי ליה קרא לדרשא אחרת ויש לומר דקים ליה דאצטריך קרא להאי דרשא דהא רבי עקיבא אית ליה דרשא דמשחתם בפרק בתרא דבכורות (דף נז.) דקסבר מעשר בהמה חל על רובע ונרבע כמו שחל על בעלי מומין ומשמע בפרק המזבח מקדש (זבחים דף פה:) דאית ליה ט] נרבע בעופות דקאמר רבי עקיבא מכשיר בעלי מומין ולא קאמר ובנרבע הואיל וכשר בעופות ומנא ליה אלא ע"כ מהאי קרא וא"ת א"כ תפשוט דספיקא הוי דאי בריה הוי אצטריך קרא למעוטי וא"כ מנלן דיש נרבע בעופות וי"ל דמעיקרא ס"ד ודאי דאיצטריך קרא למעוטי אי הוה בריה אבל השתא דמסיק דאצטריך קרא לנרבע ונעבד ס"ל דלבריה לא אצטריך קרא למעוטי דממילא אימעיט מבתורים דומיא דבני יונה מה בני יונה דוקא קטנים אף תורים דוקא גדולים למעוטי תחלת הצהוב שבזה ושבזה דלא הוי לא קטנים ולא גדולים ודרשא דברייתא אסמכתא בעלמא היא ומורי ה"ר אהרן מריגנשפור"ק תירץ דאינו סותר השתא דרשא דברייתא דתרי מיעוטי כתיבי מן התורים או מן בני היונה חד למעוטי נרבע ונעבד ולאפוקי מדרשא דמשחתם ואידך למעוטי תחלת הצהוב וקמי שמיא ודאי גליא אי קטנים הוו אי גדולים הוו ואי קטנים הוו ממעטינהו מן התורים ואי גדולים הוו ממעטינהו י] מבני היונה ואנן הוא דלא ידעינן מהי ממעטינהו והשתא אי בריה הוו אתי נמי שפיר (ב) יא] כמו שפירש לפי המסקנא דחד למעוטי בריה וחד למעוטי נרבע ונעבד ומעיקרא ס"ד דאצטריך תרוייהו לבריה דאי לא הוה כתיב אלא חד מיעוטא לא הוה יב] ממעטי להו אלא או מגדולים או מקטנים ואם הביא משניהם הוה נפיק ממה נפשך אבל ק"ק על פירושו דאי אתא קרא לאשמועינן שהם או גדולים או קטנים אף ע"ג דקמי שמיא גליא א"כ מאי פריך בסוף אלו מומין שהבאתי לעיל מני אילימא ת"ק ספק הוא איצטריך קרא למעוטי ספיקא נימא דקרא מיעט לאנדרוגינוס או משום שהוא זכר משונה או משום דאשמעינן שהוא נקבה ואנן הוא דלא ידעינן יג] [ט]הוי ספק אלא משמע אם קמי שמיא גליא שהוא נקבה לא היה לו להשמיענו והא דאיכא תרי מיעוטי איכא למימר דאתא חד לנרבע וחד לנעבד ויותר נראה דנרבע ונעבד נפקי מחד מיעוטא אלא אצטריך חד מיעוטא לתורים וחד לבני יונה ולמאי דס"ד נמי מעיקרא דאתא למעוטי בריה אצטריך תרי מיעוטי חד למעוטי תורים וחד לבני יונה: **כי משחתם בהם מום בם.** כאן משמע דלכ"ע אית להו הך דרשא דמשחתם דאי פליג אדרשא זו ההוא תנא דדריש מן הבהמה להוציא את הרובע אם כן לידוק דבריה הוי יד]למאן דלא דריש דרשא דמשחתם אלא ודאי כולהו דרשי להו ואפילו הכי איצטריך מן הבהמה ומן הבקר להוציא רובע ונרבע ולא הוי דרשינן ממשחתם דהא בהא תליא אלא משום דאשכחן כבר בקדשים שוים בהן דבר ערוה ועבודת כוכבים ומום וכ"מ דרשא דמשחתם למעשר בהמה [י]דחל על רובע ונרבע כמו שחל על בעל מום טו](ולרבי ישמעאל) [ולר"ש] [כ]נ"מ גם לפרה וא"ת בריש כל האסורין (תמורה דף כח:) אמרינן דתנא דמשחתם מוקי קרא דמן הבהמה פרט לזקן וחולה ומזוהם ויש לומר דתנא דמשחתם ודאי משמע ליה לש"ס דמפיק רובע ונרבע ממשחתם לחודיה אבל שאר תנאי דנפקי ממן הבהמה אית להו דרשא דמשחתם כדפרישית וכן משמע בפרק בתרא דבכורות (דף נז.) דפליגי התם כמה תנאי גבי מעשר בהמה טז] גבי טומטום ואנדרוגינוס ובמחוסר זמן ויוצא דופן אבל בנרבע ורובע ומוקצה ונעבד לא אשכחן שום פלוגתא ומשמע דכולהו מודו דמתעשרין כדדרשינן התם ממשחתם ומיהו מהכא איכא למדחי דאפילו מאן דלית ליה דרשא דמשחתם איצטריך מן התורים למעוטי נרבע דסלקא דעתך כיון דעופות ליתנהו ברובע ליתנהו נמי בנרבע דהכ"ג אמר בפרק המזבח מקדש (זבחים פה:): **תמות וזכרות בבהמה.** בת"כ דריש לה מדכתיב תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות ומחוסר אבר דפסול בעוף נפקא ליה מדכתיב מן העוף ולא כל העוף בפ"ק דקדושין (דף כד:) ולא כמו שפירש כאן בקונטרס משום הקריבהו נא לפחתך וא"ת ל"ל קרא לפסול מחוסר אבר והא אפילו לבני נח נמי אסור דליכא מידי דלישראל שרי ולבני נח אסור וי"ל משום דאמרינן בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נט.) דכל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח ולכך הוצרך לשנותה כדי לאסור לזה ולזה [ל]וא"ת ל"ל קרא דאין תמות וזכרות בעופות מדאיצטריך מן העוף לאסור מחוסר אבר ידעינן דאין מום פוסל בעוף דאי פוסל למה לי מן העוף ויש לומר דאי לאו קרא דאין תמות וזכרות בעופות ה"א דמום פוסל בעוף ומן העוף אתא לאסור אפילו הנך מומין דשרו בבהמה דקרא דמן העוף לאסור אתא ולא להתיר ואין להקשות נמי מדאיצטריך מן התורים לנרבע ונעבד שמעינן שפיר דאין מום פוסל בעופות דאיכא למימר דאיצטריך מן התורים משום דסלקא דעתין כיון דעופות ליתנהו ברובע ליתנהו נמי בנרבע כדפרישית לעיל: **כי תבעי לך אליבא דבר פדא.** בפ' שתי מדות (מנחות דף נא:) איתותב בר פדא מהאי קרא דאו לאיל דמדרבה פלגס דלא אתא קרא לרבויי ספיקא:

דאמר

עין משפט נר מצוה

קסג א ב מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הלכה ו [ופ"ד ה"א]:

קסד ג מיי' שם פ"ג הל"א:

קסה ד מיי' פט"ז מהל' מעשה הקרבנות הל"ב ועיין בכ"מ:

קסו ה ו מיי' שם פ"ב הלכה ו:

◆

שיטה מקובצת

א] למעוטי (רובע) נרבע. נ"ב עי' תוס' זבחים (דף פה ע"ב): ב] כגון מחוסר אבר וטעמא משום הקריבהו נא: ג] של שני עשרונים סלת ושלישית: ד] או לאיל האחד וגו'. נ"ב כן כתוב בקצת ס"י ובקצת ספרים אחרים כתיב או לאיל תעשה מנחה והכי מוכח בפ' שתי מדות ע"ש: ה] קסבר ר' יוחנן טעמא דתנא דאמר אין עולה לו: ו] בפ' בתרא דאע"ג: ז] בת"כ הנהו מעוטי דכתיב בשלמים אבל אם זכר כו' והשאר נמחק: ח] תימה דסותר דרשא דברייתא כדי לדחות ראייתו ומוקי קרא לדרשא אחרת: ט] בפרק המזבח מקדש דאית ליה דיש נרבע בעופות דקאמר ר"ע מכשיר בבעלי מומין: י] הוו ממעטינהו ממן בני היונה: יא] אתי נמי שפיר לפי המסקנא דחד ותיבות כמו שפירש נמחק: יב] הוה ממעטינן להו אלא או: יג] ולכך הוי ספק אלא: יד] א"כ לידוק דבריה הוי למ"ד דלא: טו] ולר"ש נפקא מינה גם לפרה וא"ת דבריש. ונ"ב עי' תוס' לעיל (דף יא ע"א וע"ב): טז] גבי מעשר בהמה בטומטום ואנדרוגינוס:

◆

רבינו גרשום

למעוטי נרבע (ונעבד) כלומר לאדם ונעבד כלומר שהיא ע"ז א) אדם את הבהמה שהיא פסולה לגבי קדש. (נרבע לאדם ונעבד כלומר שהיא ע"ז): תמות וזכרות בבהמה דכתיב שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם: והביא פלגס מהו. כלומר כבש דינו בן שנה איל בן ב' שנים והביא בן שנה וחצי מהו: דתנן הקריבו מביא עליו כו'. כלומר אמר הרי עלי עולת בהמה מן האיל או מן הכבש והביא פלגס והקריבו אותו פלגס מביא עליו נסכי איל ואין עולה לו מזבחו. וא"ת כיון דאין עולה לו מזבחו למה מביא נסכים. דאמר ר' יוחנן או לאיל תעשה מנחה סלת שני עשרונים בלול בשמן שלישית ההין לרבות את הפלגס שמביא עליו נסכי איל.

א) נראה דצ"ל כלומר שדינו שוה לרובע אדם את הבהמה שהיא פסולה לגבי קודש: תמות וזכרות וכו'.

מסורת הש"ס

א) [ע"ז כג: סנהדרין נז. בכורות נז. תמורה כח:], ב) [קדושין כד: זבחים קטז. מנחות ו. כה. תמורה יד.], ג) [פרה פ"א מ"ג מנחות נא:], ד) [כגון ויקרא כב], ה) [מלאכי א], ו) [מנחות קד.], ז) [קדושין נה.], ח) [זבחים טו:], ט) ס"א לא וגי' מהר"ס ולכך הוי, י) [כדאיתא בכורות נז.], כ) [ע"ז כג:]. רש"ל, ל) [וע"ע תוס' ע"ז ה: ד"ה מנין ותוס' זבחים סח: ד"ה ושנסמכת].

◆

תורה אור השלם

1. וּמִיַּד בֶּן נֵכָר לֹא תַקְרִיבוּ אֶת לֶחֶם אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל אֵלֶּה כִּי מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם לֹא יֵרָצוּ לָכֶם: ויקרא כב כה

2. וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחָתָה כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ: בראשית ו יב

3. פֶּן תַּשְׁחִתוּן וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל סָמֶל תַּבְנִית זָכָר אוֹ נְקֵבָה: דברים ד טז

4. כָּכָה יֵעָשֶׂה לַשּׁוֹר הָאֶחָד אוֹ לָאַיִל הָאֶחָד אוֹ לַשֶּׂה בַכְּבָשִׂים אוֹ בָעִזִּים: במדבר טו יא

◆

גליון הש"ס

גמ' דתנן הקריבו. עיין תוספות ר"ה דף י ע"א ד"ה בן כ"ד חודש:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בבהמה וכו' לא תמים. נ"ב עיין פירש"י בקידושין דף כד ע"ב ד"ה ואין תמות: (ב) תוס' ד"ה כי איצטריך וכו' אתי נמי שפיר לפי המסקנא כצ"ל ותיבות כמו שפירש נמחק:

◆

מוסף רש"י

כי השחית כל בשר את דרכו. גלוי עריות, דכתיב (משלי ל) דרך גבר בעלמה, ודור המבול על העריות נענשו כדכתיב (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה (סנהדרין נז. ובע"ז ע"ז כג.). **תמות וזכרות בבהמה.** האי קרא דריש הנאמר בכל הקרבנות (ויקרא כב) איש איש מבית ישראל אשר יקריב קרבנו לכל נדריהם וגו' לרצונכם תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים, מדלא כתיב לרצונכם תמים זכר וליסתוק, לימדך שאין מקפיד על תמות וזכרות אלא על אלו (קדושין כד:). **פלגס.** כבש בן י"ג חדשים יצא מכלל כבש ולכלל איל לא בא, דכבש בן שנה ואיל בן שתי שנים, כשהוא בן י"ג חדשים ויום אחד שנכנס חדש בשנה שניה קרי ליה איל, אבל בתוך חדש י"ג קרי ליה פלגס (מנחות צא: מכתי"י). **וא"ר יוחנן.** מאי טעמא מביא עליו נסכי איל, דכתיב בנסכים או לאיל לרבות את הפלגס, ומשום דבריה בפני עצמו הוא איצטריך קרא לרבויי (שם). **לרבות את הפלגס.** שאם הביא פלגס מביא עליו נסכים דאילים כאילו הוא איל (שם).